

Н. М. Дятленко,
доцент, кандидат психологічних наук
(ІППО КУ імені Бориса Грінченка)
e-mail: n.diatlenko@kubg.edu.ua

Індекс інклюзії як інноваційна управлінська технологія

У статті розкривається актуальність проблеми управлінських інновацій в освіті, презентується технологія інноваційного розвитку навчального закладу, що має назву «Індекс інклюзії», обґрунтовується специфіка побудови технології на основі інклюзивних цінностей, робиться акцент на необхідності створення єдиної команди однодумців, пропонується алгоритм роботи по застосуванні технології в закладі.

Актуальність проблеми. Українська освітня система знаходиться в стані перманентних змін, які вимагають переосмислення цілей і цінностей, зосередження зусиль на вирішенні нових задач, інтеграції внесків педагогів, батьків, учнів, громади в розвиток закладу. Сьогодні об'єктом уваги має стати не лише успішність школярів, а й їх взаємини між собою та з вчителями, ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, готовність робити внески у сталий розвиток суспільства, створення умов для професійного і особистісного розвитку, розвитку творчих здібностей дитини і дорослого.

Потенційно педагогічні колективи навчальних закладів володіють значними ресурсами щодо оновлення концептуальних підходів до організаційних структур свого закладу, збагачення управлінських засад демократичними підходами. Втім спостерігається протиріччя між задекларованими ідеями та реальним станом справ; демократичні ідеї щодо оновлення освіти не знаходять повноцінного втілення в практику роботи через низку бар'єрів. Це проявляється у намаганні вирішувати нові задачі звичними методами, зокрема, запровадження інноваційних технологій часто супроводжується старими методами мотивації та управління, наприклад, будучи ініціаторами змін, керівники не вдаються до належного переконання персоналу, тим самим породжуючи внутрішнє неприйняття та супротив, чи всю увагу зосереджують на формальних зовнішніх ознаках, ігноруючи при цьому процесуальний характер справи, чи намагаються залучити до справи лише працівників, які виявляють у всіх питаннях абсолютну згоду та ін.

Стан розробки проблеми. Питанням інноваційного розвитку навчальних закладів присвячено чимало досліджень. Серед авторів варто назвати імена Л. Буркової, Л. Ващенко, Л. Даниленко, І. Беха, В.Зверєвої, Л.Карамушки, М. Кларіна, В. Паламарчук, М. Поташника, В. Лазарева, І. Підласого, О. Савченко, В. Сластьоніна, І. М. Дичківської О. М. Пехоти, Л. Подимової, А. Хуторського та ін. У дослідженнях зазначених авторів розкривається термінологічний апарат педагогічних інновацій, аналізуються результати їхнього застосування, пропонуються інноваційні ідеї та ін. Втім, освітній системі вкрай бракує по-справжньому інноваційних технологій, що здатні не просто «прикрасити» освітній процес, а концептуально змінити його.

Особливо вразливим місцем є інноваційні технології в управлінні освітньою системою.

Результати власних досліджень. Теоретичний аналіз наукових розвідок в питаннях запровадження інновацій в навчальних закладах, ознайомлення із зарубіжним досвідом дозволив зосередити увагу на інноваційній технології британських вчених, що має назву «Індекс інклюзії», в основі якої – розробка стратегічного плану розвитку в частині інклюзивної культури, політики та практики на основі самооцінки всіх аспектів життєдіяльності школи, що здійснюється педагогами, батьками та школярами. Авторами технології є британські вчені Тон Бут і Мел Ейнскоу, разом з якими працювала команда вчителів, батьків, представників шкільних опікунських рад та науковців. Індекс інклюзії – це механізм організації освітнього процесу в навчальному закладі, за якого плануються та реалізуються підходи, що є сприятливі для активного включення в освітній процес усіх його учасників: дітей, батьків, вчителів.

Авторами пропонується простий і в той же час ефективний алгоритм змін у навчальному закладі, що полягає в такому: команда односторонців, члени якої особливо зацікавлені в інклюзивному розвитку навчального закладу, на основі результатів опитування педагогів, батьків, дітей розробляють план інклюзивного розвитку навчального закладу та в подальшому разом з колективом втілюють його в життя. Саме команда односторонців або лідерська команда займається вивченням поточного стану справ за допомогою анкет, що будуються на основі індикаторів і запитань Індексу інклюзії. Завдання полягає в тому, щоб на основі результатів анкетування та в подальшому обговоренні та уточненні у фокус-групах, виокремити слабкі місця, які потребують першочергового втручання; в подальшому реалізувати намічений план та постійно підтримувати належний імпульс розвитку, вчасно оцінювати ефективність розвитку закладу та продумувати наступні кроки.

Індекс інклюзії передбачає розробку плану розвитку закладу та його реалізацію у трьох напрямках: *інклюзивній культурі* (стосунках, переконаннях, цінностях); *політиці закладу* (методах управління, способах реалізації змін, структурі і змісті занять з дітьми – постанови, розпорядження, накази, програми, проекти); педагогічній практиці (яким чином здійснюється педагогічне керівництво, чи є партнерство між педагогами, чи заохочуються всі діти до участі та спілкування, чи намагаються педагоги уникати стереотипів). Кожний напрям включає два розділи, які в свою чергу відображені у сімдесяти індикаторах, кожний із яких конкретизується запитаннями (їх всього біля двох тисяч).

Напрями, розділи, індикатори та запитання сформовані відповідно до основних інклюзивних цінностей. *Інклюзивні цінності* в системі освіти – це всі соціально схвалювані уявлення та підходи, що забезпечують можливість успішного навчання і розвитку всіх дітей за місцем проживання, підтримку відмінностей між дітьми і дорослими як освітнього ресурсу, допомогу кожному у відчутті себе частиною цілого, сприяння розвитку творчої

ініціативи дітей, батьків, педагогів, співвіднесення освіти з місцевими і світовими реаліями та ін.

Варто зауважити, що традиційний підхід, за якого явище інклюзії розглядалося як включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній навчальний заклад сьогодні відходить в минуле, на його місце у світі приходить інший варіант – *інклюзія як опікування сприятливими умовами для розвитку та активної участі в житті закладу всіх учасників освітнього процесу*. Мова йде про налаштованість закладу на врахування індивідуальних особливостей та потреб всіх дітей (уповільнений чи навпаки швидкий темп розвитку, певні інтереси і уподобання, домінуючі стилі навчання, володіння різними рідними мовами, належність до різних етнічних груп та культур, тощо); педагогів і батьків, які можуть зробити свої корисні внески в розвиток закладу, разом з дітьми пережити радість співучасті і співтворчості та реалізувати свій творчий потенціал. Немає сумнівів, що лише таким способом організована інклюзія зможе забезпечити успіх і першого традиційного її варіанту – включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній навчальний заклад.

Упровадження інклюзивних цінностей в життя закладу має посилити його загальну культуру, збагатити політику новими підходами, урізноманітнити педагогічні практики і таким чином покращити педагогічну і організаційну практику роботи навчального закладу, за якого збільшується активність кожного, освітній процес поєднується із розвитком громади і покращанням навколишнього середовища [3].

Зазначений підхід відрізняється складністю і зміною низки пріоритетів в роботі, тому пропонується розвивати навчальний заклад системно на основі цінностей, серед яких називаються *структурні цінності* – рівність усіх учасників освітнього процесу, забезпечення прав кожного, опора на спільноту, орієнтація на сталий розвиток суспільства; *цінності, що пов'язані із взаєминами* – повага до різноманітності, любов і повага один до одного, ненасильство, довіра, співчуття, чесність, мужність; *цінності позитивної атмосфери закладу* – домінування радості в закладі, надія та оптимізм, краса у стосунках, оточуючому середовищі.

Застосування індексу інклюзії в дошкільному закладі допоможе педагогічному колективу уважно придивитися до особливостей організації освітнього процесу в своєму закладі, побачити ті можливості, які до певного часу не були використані повноцінно, подолати бар'єри, що гальмують інноваційний процес закладу, організувати підтримку кожної дитини, створити умови для плідної співпраці педагогів. Пропонується мобілізувати освітні ресурси навчального закладу, залучивши громадські організації, місцеву громаду, батьків, заклади культури [2]. Не варто розглядати Індекс як додатковий тягар для школи, а швидше як спосіб удосконалювати її діяльність на основі інклюзивних цінностей. Це документ практичного спрямування – він спонукає до самоаналізу, пошуку ресурсів та подолання бар'єрів.

Важлива позиція, яка декларується механізмом Індексу інклюзії – об'єднання всіх учасників освітнього процесу (дорослих і малих), створення єдиної дружньої відповідальної команди, яка опікується кожним і допомагає тим, хто цього потребує. Індекс інклюзії пропонує не покладатися на контроль з боку керуючих органів, а самим вдаватися, насамперед, до ретельної самооцінки всіх аспектів життя навчального закладу та на її основі розробляти ефективні плани та програми діяльності. У процесі планування роботи закладу важливо орієнтуватися на інклюзивні цінності як основу будь-якого розвитку, підбирати такі форми роботи з дітьми, щоб зміни мали довготривалий ефект, передбачали підтримку дітей, педагогів, батьків, опікунів дали змогу враховувати знання та ідеї кожного[2].

Висновки. Таким чином, Індекс інклюзії допоможе навчальним закладам, незалежно від їх інклюзивності на даний момент, включитися в процес розбудови закладу у напрямку створення сприятливих умов для кожного учасника освітнього процесу, досягнення всіма дітьми максимально високих досягнень, просування демократичних цінностей і практик.

Список використаних джерел та літератури

1. Буркова Л. Ключ до управління: Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті / Л. Буркова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – №1. – С. 31–37.
2. Дятленко Н. М. Розвиток дошкільного навчального закладу на основі інклюзивних цінностей / Н. М.Дятленко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014. – №9. – С.30-34
3. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад : навч.-метод. посіб. / кол. упоряд.: Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. ; під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К. : ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 96 с.
4. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій / за ред. Л. І. Даниленко. – К. : Логос, 2001. – 185 с.
5. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – №12. – С. 3–17.

Н. Дятленко

Індекс інклюзії як інноваційна управленческа технологія

В статті розкривається актуальність проблеми управленческих інновацій в освітанні, презентується технологія інноваційного розвитку навчального закладу під назвою «Індекс інклюзії», обґрунтовується специфіка побудови технології на основі інклюзивних цінностей, робиться акцент на необхідності створення єдиної команди єдиномышленников, пропонується алгоритм роботи по використанню технології в освітанні.

N. Diatlenko

Index inclusion" as an innovative technology management

The article reveals the relevance of managerial innovations in education, presented technology innovation development institution, entitled "Index inclusion" is justified by the specificity of construction technology based on inclusive values,

stresses the need for a unified team of associates proposed algorithm by applying technology institution.